

du iéy Artyści, wprowadzili do nas smak kunsztów i sztuk nadobnych: ozdobiony zamek Krakowski, w Łobzowie wieyskie królow mieszkanie; wybudowana w Katedrze Krakowskiéy, Jagiellońska kaplica, wydane pędzlem Obertyńskie zwycięztwo, piękne na podstawie ołtarza w kościele Krakowskim malowanie, cóż dopiero tyle świetnych zatraconych już zabytków, świadczą w iakiéy uczciwości za wieku owego były u nas nauki i kunszta; słowem powiedzieć można, iż pomimo słabości Zygmunta dla żony, i zbytniego nie raz ulegania Cesarzom Niemieckim, pod żadnym królem nie był naród zewnątrz bardziey poważanym, nigdy wewnątrz nieużywał więcéy pomyślności, bezpieczeństwa, swobody. Szczęśliwi co dui te widzieli!

KONSTANTY Xzę OSTROGSKI,

Śpiew Historyczny.

† 1533.

Kiedy Rewera *) był w ciężkiéy chorobie,
 A sen mu srogie odbierały bole,
 Chcąc przynieść iaką ulgę tesknéy dobie,
 Kazał przywołać szlachetné pachole.

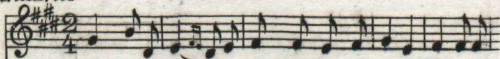
*) Tak od przysłowia zwany, dzielny Herman Potocki.

Konstanty X^{ze} Ostrogski.

PAG. 187.

Andante z Muzyką P. Paris.

Spiew

Kiedy Re-we - - ra był w Ciężkiej cho robie a Senmu

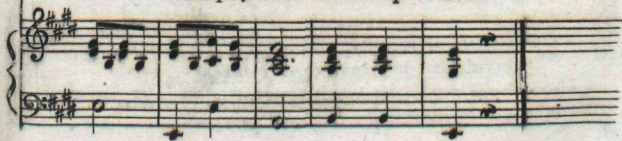
Fortepian

cięż-kie od-bie-rały bó-le chcą przynieść ia--ka, ul-gę tęshney

do - bie ka-zał przy-wo-łać szlachetne pa - - cho-le

2.

Giermku, rzekł Hetman głosem osłabionym,
 Siądz przy mym łożu i weź wdzięczną lutnię,
 Spieway o iakim rycerzu wslawionym,
 Siądz Germek, i tak zaczął nucić smutnie;

3.

„Był maż za czasów Zygmunta pierwszego,
 „Ten nigdy nie znał, co boiaźń lub trwoga,
 „Niezmierneń sily, choć wzrostu małego,
 „A imie nosił Konstanty z Ostroga.

4.

„Jeszcze był młodym, kiedy z kopiyniki,
 „Po nad Wiedrożą Moskwie stawit pole,
 „Unosił go rumak, w nieprzyaciół szyki,
 „I mężny rycerz dostał się w niewole.

5.

„Car go srogie mi obciążył okowy,
 „I do czarnego wtrącił go więzienia,
 „Nigdy tam ludzkiey głos nie doszedł mowy,
 „Ni lube światło, dziennego promienia.

6.

„Tym czasem w Moskwie Tatarów zagony,
 „Znosiły woyska, pustoszyły kraie,
 „A Car w rozpaczy zewsząd opuszczony,
 „Przed swoim ieńcem niespodzianie staie.

7.

„Ostrogski rzecze, już nie w nieiednym dziele
 „Okazałeś się odważnym i zdolnym,
 „Weź helm i paweż, stań na woysk mych czele,
 „Zwycięż Tatarów, a zostaniesz wolnym.

8.

„Wódz Polski srogie pogromił Tatary,
 „Lecz w danym słowie gdy go Car zawodzi,
 „Pełen zniewagi z bezwstydnéy niewiary,
 „Dopada konia i skrycie uchodzi.

9.

„Już długo iechał, w ciemnej lasów ciszy,
 „Gdy postrzegł kościół kędy buków cienie,
 „W nim hymnów Pańskich słodkie pienia słyży,
 „I głos kapłana, i organów brzmienie.

10.

„Wszedłszy weń, z czołem rzece nachylonym,
 „Panie co czuwasz nad nieszczęśliwemi,
 „Coś jest obrońcą niewinnie skrzywdzonym,
 „Day zdrowo wrócić do oyczystej ziemi.

11.

„Gdy on się modli, boiary wystane,
 „Miłując kościół pedzą torem drogi,
 „Ostrogski dążąc przez szlaki nieznane,
 „Ogląda króla i oyczyste progi.

12.

„Już pełen zemsty za krzywdy doznane,
 „Skoro mu dana Litewska buława,
 „Kędy Car przywiódł tłumy nieprzejrzane,
 „I on pod Orszą z dzielnym ludem stawa.

13.

„Wraz pierś beherem a sturnakiem głowę,
 „Obwarowawszy, dobywa bułata,
 „Obieżdża szyki do sprawy gotowe,
 „Jak wiatr na koniu białonogim lata.

14.

„Rycerze moi, dziś bądźcie mężnemi,
 „Wola ogromnie.. ci już mieczem sięką,
 „Na wylot kołą ostremi spisami,
 „Wszędzie krew płynie i trzewa się wleką.

15.

„Z osiemdziesięciu tysięcy w tym boju,
 „Czterdzieści nasi trupem położyli,
 „Rzeź tak okropna, że spragnieni w znoju,
 „W przyłbicach wodę z krwią zmaconą pili.

16.

- „W zamku Ostrogskim na małżonki tonie,
 „Wódz nasz nie długiéj swobody kosztował,
 „Tatarzyn bystre rozpuściwszy konie,
 „Brał ieńców, mieczem i ogniem wojował.

17.

- „Wraz Hetman z Litwą i królewskim dworem,
 „Szedł do Wiśniowca, gdzie Tatarzyn dziki,
 „Kosztując, pola zalegał taborem,
 „I straszliwemi odzywał się krzyki.

18.

- „Konstanty wołał, towarzysze mili,
 „Dziś w reku naszych barbarzyńiec srogi,
 „Czas jest byśmy się obelgi pomścili,
 „O to się dymią miast waszych pożogi.

19.

- „Zabranych niewiast czystych dziewic płacze,
 „Dochodzą do was: wzięty plon obfity,
 „Kryją się w puszczech nieszczęśni oracze,
 „Kray nasz końskiemu zdeptany kopyty.

20.

- „Tu zwarłszy konia, spoyrzeniem zuchwałem,
 „Podrzucił w górę i chwycił buławę,
 „Cześć rzecze mężnym, hańba zniewieściałym,
 „Idźcie, i dzielnie poczynajcie sprawę.

21.

- „Próżno Tatarzyn nastając zuchwale,
 „Chmurą strzał gęstych powietrze zasępił,
 „Nieustraszony Polak w swym zapale,
 „Połamał szyki, i krocie wytepił.

22.

- „Wstawił się wódz ten trzydziestu bitwami,
 „A Zygmunt stary co czczył wojowników,
 „Chciał żeby Hetman okryty laurami,
 „W tryumfie wieźdzał w śród ludu okrzyków.

Dalej miał śpiewać Giermek nasz uczony,
 Jak się rycerze potykali butni,
 Lecz porą nocną i pieniem znużony,
 Pochylił głowę, i usnął na lutni.

*Przydatki do Śpiewu o Konstantym Xięciu
 Ostrogskim.*

Na liczne gałęzie buynie rozkrzewionego szczepu xiążąt Ruskich, niepospolitą byli latorością xiążęta Ostrogscy. Herb ich wspólny był z Litwą i Rusią: pierwszy dopiero Konstanty o którym mowa, po okrutnéj na Moskwieniewoli, niechcąc mieć nic z nieprzyjacielem oyczyzny wspólnego, porzucił zaszczyt przodków i inny przybrał: czyli raczćy dwa herby Ogończyk i Leliwę spoił razem. Paprocki powiada f. 348, iż uczynił to na pamiątkę dwóch żon synów swoich, z których starszy Ilia miał za sobą Kościelecką herbu Ogończyk, drugi Konstanty Tarnowską herbu Leliwa.

Przodkowie Konstantego dzierżyli berło Halickie, panowali nad Włodzimierską, Łucką i Przemyską ziemią, po długim dopiero oporze, uznali królów Polskich za Panów: z szerokich wprzód krain, zostały im tylko Ostrog, Dubno,

Laurea Błona del.

J. G. A. Kowalski sculp.

Konstanty R. Ostrogski

130

129

129

i Zaslaw. Daniel syn Wasilego w r. 1349 pierwszy ziążęciem na Ostrogu pisać się zaczął.

Od nayrychleyszych początków wydawał dom ten walecznych rycerzy i wodzów, ale Konstanty nasz, syn Iwana nie tylko wyrównał, lecz sławą przeszedł wszystkich. Umiął on z młodych lat ochotą do dzieł woiennych, nieustraszonem mężtwem, naywyższym zalecić się wodzom. Dzierzył na ów czas buławę Litt: Piotr Biały Wojewoda Trocki, w Trokach śmiertelną dotknięty chorobą. Gdy do domu iego król Alexander przyjechał, żeby go odwiedzić i cieszyć, leżał sędziwy starzec na twardym łożu, na rozciągnięty pod nim skurze niedzwiedzię, okryty burką kosmatą, kędziory siwéy brody spadały na piersi spalone i wyschłe, wisiały nad łożem czerwona związana przepaską tarcz, bułat, saydak z łukiem, i kołczan z strzałami; młody król usiadłszy na łożu Hetmana, łaskawą mową pokrzepiał go i cieszył, spytał nakoniec kogoby w czasie swoiey niemocy, do dowodzenia woyskom Litt: naysposobniejszym sądził? Miłościwy Panie, zboleły odpowiedział Starzec, nietylko w słabości moiey ale i na potem, nikogo zdatniejszym nieznam iak młodego Konstantego xięcia na Ostrogu, przeydzie on sławą wszystkich wodzów Litt. Wkrótce Konstanty sprawdził te wieszczce słowa konającego iuż wodza. Pierwsze pole xięcia na Ostrogu było pod Wiedrożą, tam los karząc porywczą popędliwość młodzieńca, chciał go na przyszłe czasy równie uczynić rostopnym, iak na ów czas był iuż odważnym, Ostrogski zaciekłszy się w głąb Moskwy gdy mu 40,000 nieprzyjaciół drogę zachodzi, sam ledwie mając tysięcy cztery, niewahał się na tłumy uderzyć. Po uporczywym

boiu otoczony zewsząd, z innemi dostał się w niewolę. Tu Iwan wiąże Moskiewskie gdy go nakłonić nie mógł do przysięgi na wierność sobie, w ciężkie kaydany skrepować, ręce i nogi okuć i ołowiem zalać rozkazał. *Niesiecki Tom III. pag. 513*, ięczał w tych katuszach Ostrogski, gdy Tatarzy poznosiwszy woyska Moskiewskie szeroko pustoszyli kraj cały: w ten czas Car stanął raz ieszcze przed ieńcem swoim, wolność mu, dostoięstwa, bogactwa obiecywał, byleby nad półki iego przyjął dowodztwo i kraj od niezdników uwolnił: Konstanty zwycięża Tatarów, lecz gdy Car przyrzeczoné nie daie mu wolności, sposobną upatrzwszy porę w sposob wymieniony w tém śpiewie do Polski uchodzi. Los odtąd fortunniejszy dał mu się pomścić sownie zadanych obelg, poniesionych cierpień i krzywdy. W r. 1511, otrzymał buławę W. Litt: wkrótce pod Orszą 80,000 Moskalów tak zgromił przeważnie, iż 40,000 ludu tego legło na placu. Dalej celniejsze zwycięstwa iego były pod Wiśniowcem, gdzie zniósł 24,000 Tatarów; pod Słuckiem, gdzie trzy woyska Tatarskie w trzech pokonał potyczkach; tychże 26,000 pod Kamieńcem i tyleż pod Pińskiem zbił i rozproszył: na Wołyniu z Tatary, w wycieczkach w głąb Moskwy, kilkokrotnie z nieprzyjaciółmi Polski wręcz ścinaiąc się, wszędy zwyciężał, słowem żaden z Polskich Hetmanów tyle razy na nieprzyjaciół szabli swéy nie dobył, ile Konstanty Ostrogski; w trzydziestu trzech bitwach zwycięzca, w dwóch tylko szwankował, raz uwiedzion popędliwością młodości, iakęśmy to powiedzieli, pod Wiedrożą, drugi raz pod Sokalem, gdzie Ostrogski z Litwą i Wołyncami dobrowolnie po-

silkował Polakom, tam niebaczna młodzież nie chcąc słuhać rady doświadczonego Hetmana, ślepo i bez szyku porwała się na 80,000 Tatarów, w ten czas Fryderyk Herbut który naygoręcej radził spotkanie, widząc upadek naszych, *nie-daj Boże, zawołał, abym i ja przy méy braci gardła nie miał polożyć, i rozpuściwszy konia ze wszego skoku, wpadł z drzewcem w tłumy Tatarów, i długo biiąc się rozsiekan. Bielski n. e. p. 490. Ostrogski mężtwem i przytomnością od ostatniéy zguby wojsko ocalił.*

Król Zygmunt w nagrodę tylu znakomitych usług (mimo szemrania Panów Litewskich i Polskich) gdyż Konstanty był Szymatykiem) dał mu Województwo Wileńskie, a pozwycięztwie pod Orszą w tryumfie raz do Wilna, drugi raz do Krakowa wieźdzać dozwolił. Konstanty Xże Ostrogski był wzrostu małego, przywiązany aż do zaciętości do wiary Greckiéy, nieuniackiéy, wspaniałego umysłu i serca, wszystkim przystępny, dla ludzi rycerskich szczodroblivy, w szyku i wojnie doświadczniejszy nad innych. Miał za żonę Alexandrę córkę Siemiona Otelkowicza xiążęcia Słuckiego, z których zostawił dwóch synów Eliasza i Konstantego, i córkę Konstantyę wydaną za Koszerskiego Starostę Łuckiego,

Praprawnuk Konstantego Alexander Wda Wołyński, zostawił trzech synów, którzy zszedłszy bezpotomuie, zgasili pokolenie i imie zacnego Ostrogskich domu, siostry ich Zofia poszła za Stanisława Lubomirskiego, Katarzyna za Tomasza Zamoyskiego, i Anna Aloiza za sławnego Chodkiewicza Hetmana W. Litt: Pani ta całkiem

pobożności oddana, tyle była do kościoła Rzymskiego przywiązana, ile przodkowie zaciętego wstrętu okazywali do niego.

JAN TARNOWSKI,

Śpiew Historyczny.

ur. 1488, † 1561.

Żal rycerza nad zgonem Hetmana swego.

I.

„Czemuż mię losy zbyt nielitościwe,
 „Na ten smutek zostawiły,
 „Czemuż nie zstąpią te już włosy siwe,
 „Do iednój z tobą mogiły,
 „Z tobą ja walczył, obce zwiedzał kraje,
 „Tyś poległ, a ja nieszczęsny zostałem.

2.

„Pamiętam kiedy przed laty już wiele,
 „Wysłał cię Czarny Zawisza,
 „Mnie cię młodemu dał za przyjaciela,
 „I za broni towarzysza,
 „W Syryi, w Egipcie, w skałach Palestyny,
 „W krócie dzielnemi wstawiles się czyny.